

פתיחה לפרק "אלו טרפות"

"ויבדבר ה' אל משה ואֵל אהרן לאמר אֵלֶיָּהֶם. דַּבְּרוּ אֵלַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲזִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ. כֹּל מִפְּרֹסֶת פְּרֹסָה וְשִׁטְעַת שִׁטְעַת פְּרֹסֶת מְעַלֵּת גְּרָה בַּבְּהֵמָה אֲתָה תֹאכְלוּ. אֲךָ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמְּעַלֵּי הַגֶּרֶה וּמִמְּפֹרְסֵי הַפְּרֹסָה אֵת הַגֶּמֶל כִּי מְעַלָּה גְרָה הוּא וּפְרֹסָה אֵינְנָה מִפְּרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם. וְאֵת הַשֶּׁפֶן כִּי מְעַלָּה גְרָה הוּא וּפְרֹסָה לֹא יִפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם. וְאֵת הָאֲרִנְבָּת כִּי מְעַלֵּת גְּרָה הוּא וּפְרֹסָה לֹא יִפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם. וְאֵת הַחֲזִיר כִּי מִפְּרִיס פְּרֹסָה הוּא וְשִׁטְעַת שִׁטְעַת פְּרֹסָה וְהוּא גְרָה לֹא יִגֵּר טָמֵא הוּא לָכֶם. מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טָמְאִים הֵם לָכֶם.

אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים בְּמִים וּבְנִבְלָתִים אֲתֶם תֹּאכְלוּ. וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים וּבְנִבְלָתִים מִכָּל שְׂרָץ הַמַּיִם וּמִכָּל גִּפְשׁ הַחֲזִיָּה אֲשֶׁר בְּמִים שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם. וְשֶׁקֶץ יִהְיֶה לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ. כֹּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם. וְאֵת אֵלֶּה תִשְׂקְצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֵת הַנֶּשֶׁר וְאֵת הַפֶּרֶס וְאֵת הָעֵזְנִיָּה. וְאֵת הַדְּאָה וְאֵת הָאֵיָּה לְמִינָהּ. אֵת כָּל עֹרֵב לְמִינוֹ. וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתַּחֲמָס וְאֵת הַשֶּׁחַף וְאֵת הַנֶּגֶץ לְמִינָהּ. וְאֵת הַכּוֹס וְאֵת הַשְּׁלֵף וְאֵת הַיַּנְשׁוּף. וְאֵת הַתַּנְשֵׁמֶת וְאֵת הַקָּאֵת וְאֵת הַרְחֵם. וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֵת הַדּוֹכִיפֶת וְאֵת הָעֵטְלֵף. כֹּל שְׂרָץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם. אֲךָ אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שְׂרָץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל אַרְבַּע אֲשֶׁר לֹא לוֹ כְּרַעֲיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנֹתֵר בָּהֶן עַל הָאָרֶץ. אֵת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֵת הָאֲרָבָה לְמִינוֹ וְאֵת הַסֶּלְעָם לְמִינָהּ וְאֵת הַחֲרָגֵל לְמִינָהּ וְאֵת הַחֲגָב לְמִינָהּ.

"כֹּל הוֹלֵךְ עַל גֻּחוֹ וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מְרֵבָה רַגְלָיִם לְכֹל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם."

(ויקרא י"א, א – כב)

(ויקרא י"א, מב)

"זאת הבהמה אשר תאכלו שור שֶׁה כְּשָׂבִים וְשֶׁה עֲזִים. אֵיל וְצִבִי וְיַחְמוּר וְאֶקוּ וְדִישָׁן וְתֵאוּ וְזִמְרֵי."

(דברים י"ד, ד – ה)

פרק זה, שהוא הארוך במסכת חולין, עוסק בנושאים שונים, שבעצם הם צדדים שונים של עניין אחד – בעלי החיים האסורים והמותרים באכילה.

לאחר הפרקים הראשונים, שעסקו בדיני שחיטה, המתירה בעלי בהמות חיות ועופות באכילה, בפרק זה דנים באיסורים שיש בהם כדי לפסול בעל חיים לאכילה. האיסורים הללו נחלקים לשני נושאים עיקריים: האחד הוא איסור אכילת הטריפה – בעל חיים שמחמת פציעה או מחלה נוצר בגופו פגם או שינוי, שיגרום לו למות כתוצאה ממנו. והשני – בעלי החיים שמינם אסור באכילה.

איסור אכילת טריפה, שנאמר בקצרה בפסוק אחד שבתורה, משאיר מקום לדינים רבים ולעיונים רבים, מה היא מהותו של איסור הטריפה, ומדוע היא נאסרת, האם כתוצאה מעצם הפגיעה, או משום שהיא עומדת למות? האם רק בהמה שנטרפה בכלל איסור זה, או מקרים אחרים דומים לה? מה נחשב לפגיעה המחשיבה בעל חיים טריפה, ומה אינו בכלל זה, וכן ההבדלים שבין בהמות ועופות. ואמנם ידועה היתה במסורת ("הלכה למשה מסיני") רשימה של "טריפות", הכוללת פגיעות שונות בגוף הבהמה והעוף, עדיין יש צורך בכירור בהגדרות המדוייקות שלו, וכן האם יש דברים נוספים שאינם מצויים בה, שגם הם בכלל טריפה.

האיסור השני עוסק בבעלי חיים האסורים באכילה מצד מינם, ובלשון התורה הם קרויים "טמאים". למושג הטמא יש יותר ממשמעות אחת, ובהקשר זה, "טמא" עניינו מרוחק, שיש להתרחק מאכילתו. בהמות וחיות טהורות וטמאות, עופות טהורים וטמאים, נזכרים עוד לפני מתן תורה בפרשת

נח בספר בראשית, והיא מפורשת בהלכה שבתורה, לגבי חיות ובהמות – במתן סימנים מוגדרים היטב של החיות הטהורות, ולגבי עופות, שהתורה לא הזכירה בהם סימנים – ברשימה של העופות הטמאים. וכמה שאלות בעולות בעניינים אלו, ובעיקרן – כיצד ניתן לזהות בהמות וחיות טהורות גם כאשר אין לפנינו את כל הסימנים שנתנה תורה? האם קיימים סימנים נוספים? וכיחס לעופות – האם יש סימנים שעל ידם ניתן לזהות מה הם העופות האסורים והמותרים?

דיון זה אינו כולל רק בעלי החיים הנשחטים, שהמסכת דנה בהם בפרקים הקודמים, אלא גם בעלי חיים שאין בהם דין שחיטה כלל, אבל התורה מחלקת בהם בין מינים טמאים לטהורים, והם הדגים, שסימני טהרתם מפורשים בתורה – סנפיר וקשקשת, אלא שעדיין נשארות מספר שאלות, כגון מה מוגדר כסנפיר וקשקשת? האם מדובר בסימנים שנמצאים על גופו של הדג תמיד ועוד. הסוג האחר של בעלי חיים הוא – מיני החגבים, שהתורה פירטה את מיני הטהורים בשמם, וגם נתנה בהם סימן – שיש להם רגלים לנתר בהם על הארץ, אלא שעדיין יש צורך בזיהוי מוגדר יותר, על ידי סימנים נוספים, והשוואת החגבים המוכרים לנו בשמות שונים מן השמות המוזכרים בתורה.

הרשימות הללו, שמופיעות בפרקנו, למעשה נותנות את המסגרת הכוללת של היצורים החיים, בשאלה מה מותר ומה אסור לאכול מהם. יש אמנם פרטים שונים המגיעים לכירור במקומות אחרים בתלמוד, אבל עיקרי הדינים בהלכות אלה נכללים בפרק זה.

מתרצת הגמרא: יש חידוש בכך שאם יש לו אשה ששחיתו פסולה,
 מהו דתימא – הייתי אומר, אם אתא הילדה קלא הנה ליה – אם
 היתה אשתו יולדת, הרי היה יוצא לזה קול, ואם לא יצא קול ודאי
 שלא ילדה, ואין בדבריו שאומר לשם עולת אשתי כלום, ושחיתו
 כשרה, קא משמע לן – משמענו רבי אלעזר שאין הדרב כן, אלא
 אימר אפולאי אפיל – אנשים יאמרו שאף על פי שלא שמעו שאשתו
 ילדה, מכל מקום שמא אשתו הפילה, ולכן לא שמעו על כך כיון
 שאין לזה קול, ויסברו שעכשיו הוא מביא עולת יולדת לאשתו, ולכן
 שחיתו פסולה.

הדרן עלך השוחט

פרק שלישי – אלו טרפות

משנה

המשנה מונה את שמונה עשרה מיני הטרפות.
 אלו הם מיני הטרפות ששייכות בבחמה, נקובת הוושט – שנעשה
 נקב אפילו במשהו בוושט. ופסוקת הגרירת – שנחתך רובו של קנה
 הנשימה לרוחבו. ניקב קרום של מוח – שבין המוח לגולגולת יש
 קרום וניקב במשהו. ניקב הלב עד לגית חללו שהם חזרי הלב.
 נשברה הישרה שהם החוליות לאורך גב הבהמה, ונפסק החוט
 שבה – חוט השדרה, שהוא כמין חוט לכן העובר בתוך חוליות
 השדרה, וקרום דק מקיף חוט זה, ואם נקרע רובו, הרי היא טריפה.
 ניטל הקבד ולא נשתיר המנו בלום. הריאה שניקבה או שחכרה
 – שנחתך אחד מחמשת אונות הריאה. רבי שמעון אומר, אין נקב
 בריאה גורם טריפות אלא עד שתניקב מהחלק החיצוני של הריאה
 עד לגית הסמפונות, שהם העורקים המובילים את האויר לכל
 אונות הריאה. ניקבה הקבה. ניקבה המרה. ניקבו העקין – בני
 המעינים. הכרס הפנימית שניקבה אפילו במשהו, או שנקרע רוב
 הכרס החיצונה. רבי יהודה אומר, יש לחלק בקריעת הכרס,
 החיצונה בין בהמה גדולה כעין שור לבין בהמה קטנה כעין עגל,
 בבהמה הגדולה, אם נקרעה בכרס החיצונה משה, יש בכך כבדי
 להטריפה, ובבהמה הקטנה, רק בנקרע רובה של הכרס הרי היא
 טריפה. המסס ובית הפוסות שניקבו עד שנראה הנקב לחוץ.
 ובהמה שנקלה מן הנג, אפילו שאין נראה בה שבר בעצמותיה, אם
 לא נשתהה מעת לעת אלא שחטה מיד, הרי היא טריפה, משום
 שחוששים שנתרסקו אבריה. וכן בהמה שנשתפרו רוב צלעותיה
 אפילו שלא נפלה. ודרוסת הואב – בהמה שנדרסה על ידי זאב
 שהכה בה בציפורניו והטיל בה ארס, בין בבהמה דקה ככבש ועו, ובין
 בגסה כשור, יש כח בארס של זאב לשורפה ועל ידי זה נעשית
 טריפה. רבי יהודה אומר, דרוסת הואב אינה אלא בבהמה דקה,
 משום שיש בכח הארס לשורפה, אבל בבהמה גסה אינה טריפה,
 משום שאין בכח הארס לשורפה. ודרוסת ארי, אפילו בבהמה גסה
 יש כח בארס שלו לשורפה.
 אגב ששנה רבי יהודה חילוק בין בהמה דקה לגסה לגבי בהמות, שנה
 חילוק זה גם לגבי דין דרוסה בעופות: דרוסת תנין – עוף שנדרס
 והוכה על ידי עוף [קטן או דק] הדורס בציפורניו, כגון נץ, הרי הוא
 טריפה בעוף תרק – כאשר היה הנדרס אחד ממיני עוף הדק, כצפרים
 ויונים, משום שיש בכח הארס לשורפם. אבל בעוף הגס כאוחיים
 ותרנגולים, אין בכח הארס של נץ לשורפם וכשרים. ודרוסת הנגם –
 עוף דורס גדול שהכה בציפורניו, אפילו בעוף הנגם שנדרס על ידו,
 נעשה טריפה, שיש בכח הארס שלו לשורפה.
 המשנה מביאה כלל הבלכות טריפות שממנו נלמד לרבות שאר מיני
 טריפות שלא נמנו במשנה: זה הקבלל, כל בהמה שלקתה במכה
 שאין בהמה אחרת הלוקיה במכה כמותה תיה – ראויה להמשך
 ולחיות, הרי היא טריפה.

גמרא

הגמרא מביאה מימרא שעוסקת ביסוד דין טריפה: אמר רבי שמעון
 בן לקיש, רמז לטרפה מן התורה מנן – היכן מרומז בתורה איסור

טריפה.

תמדה הגמרא על שאלתו: וכי דבר זה צריך לברר מנן, והלא
 מפורש הוא בתורה, שנאמר (שמות כב ב) 'ונקשר בשדה טרפה לא
 תאכלו', הרי שאסרה התורה לאכול טריפה.

מפרשת הגמרא את דברי רבי שמעון בן לקיש באופן אחר: אלא כך
 היא כוונת שאלתו של רבי שמעון, רמז לטרפה שאינה תיה מן
 התורה מנן, כלומר הלא מה שאסרה תורה טריפה הוא משום
 שאינה ראויה לחיות, וזאת מבואר לנו בדברי המשנה, דקתני סיפא,
 זה הקבלל, כל בהמה שאין כמותה תיה הרי היא טריפה, מפלל דברי
 המשנה נשמע דטרפה אינה תיה, ועל כך מברר רבי שמעון בן לקיש,
 מנא לן – היכן נרמז דבר זה בתורה.

משיב רבי שמעון בן לקיש: דקתיב בפרשה העוסקת במיני הבהמות
 הטהורות והטמאות (ויקרא יא ב) 'וזאת תחיה אשר תאכלו', ודרשו
 חכמים מלשון 'החיה' שזאת הבהמה צריכה להיות 'חיה' כלומר עם
 חיות, שתהא ראויה לחיות, וכך יש לדרוש, בהמה שהיא תיה,
 שראויה לחיות, אכול, אבל בהמה שאינה תיה, לא תיכול, ומפלל
 זה יש לשמוע דטרפה שאסרה תורה לאכול הרי זה משום שהיא לא
 תיה, הרי שטריפה אינה חיה.

עד כה למדנו מקור מן התורה לתנא של משנתנו הסובר שטריפה
 אינה חיה, עתה מביאה הגמרא דעה החולקת וסוברת, שטריפה
 יכולה להיות כמה שנים ואף על פי כן אסרתה תורה, ומביאה לכך
 מקור בתורה. שואלת הגמרא: ולמאן דאמר טרפה תיה, מנא ליה
 שטריפה יכולה לחיות. משיבה הגמרא: נפקא ליה – למדו דבר זה
 ממה שנאמר בפסוק (ויקרא יא ב) 'וזאת תחיה אשר תאכלו', שמלשון
 'זאת' משמע שבא למעט בהמה אחרת, וכך יש לדרוש, שדווקא זאת
 תחיה, כלומר סתם בהמה שראויה לחיות, אכול, אבל תיה אחרת
 – בהמה אחרת שראויה לחיות, לא תיכול, אף על פי שראויה לחיות
 וכגון מיני טריפה, ומפלל זה יש לשמוע דטרפה תיה.

שואלת הגמרא: ואיך – הדעה הסוברת שטריפה אינה חיה ולא
 דרשו זאת למיעוט, הני 'זאת' מאי עביד ליה – מה דורש ממה
 שנאמר בפסוק 'זאת'. משיבה הגמרא: מיבעי ליה – נצרך לו פסוק זה
 לדרוש דתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל, נאמר
 בפסוק 'וזאת תחיה אשר תאכלו', מלמד שתפס הקדוש ברוך הוא
 מכל מין ומין של כל סוגי הבהמות והחיות, והראה לו למשה,
 ואמר לו, זאת אכול, וזאת לא תיכול, כדי שיראה משה לבני
 ישראל את הבהמות והחיות מה הם המותרות באכילה ומה הם
 האסורות באכילה.

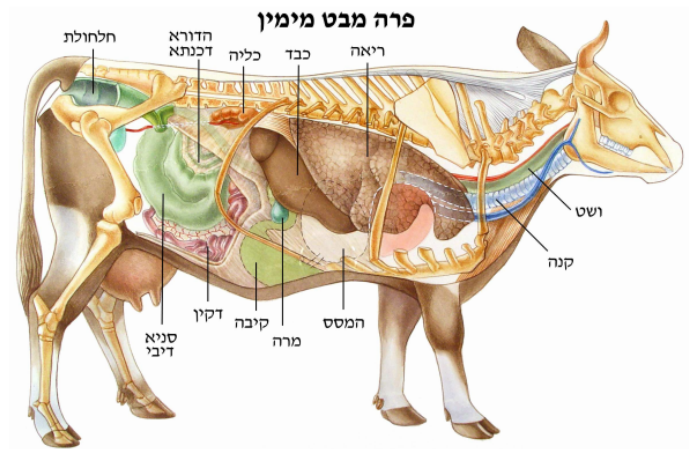
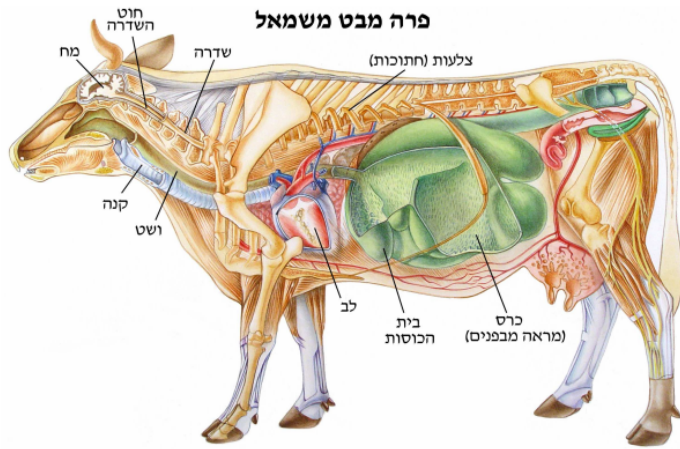
שואלת הגמרא: ואיך – הדעה הסוברת ללמוד מ'זאת' שטריפה
 חיה, נמי מיבעי ליה – הלא אף לדעתם פסוק זה נצרך לכדתנא דבי
 רבי ישמעאל, ואם כן אין הפסוק מיותר ללמוד שטריפה חיה, ומנן
 לו שטריפה חיה.

חוזרת בה הגמרא מן הלימוד שדרשו מ'זאת' שטריפה חיה, ומביאה
 מקור אחר: אין הכי נמי, אף הסובר שטריפה חיה דורש מפסוק זה
 כדרשת רבי ישמעאל, אלא שאם כך, יש לחזור ולברר, מרפה שחיה
 מנא ליה – מהיכן למדו דבר זה. משיבה על כך הגמרא: נפקא ליה
 מאיך תנא דבי רבי ישמעאל – לומד הוא זאת מדרשה אחרת
 ששנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל, בסוף
 פרשת הבהמות הטהורות והטמאות נאמר בפסוק (ויקרא יא ב) 'בין
 תחיה הנאכלת ובין תחיה אשר לא תאכל', כלומר שיש בהמות
 שראויות לחיות שתאכלם, ויש בהמות הראויות לחיות ואף על פי כן
 לא תאכלם, ומכאן דרשו חכמים שיש הראויות לחיות שאינן
 נאכלות, אלו הם שמונה עשרה טרפות שנאמרו הלכה למשה
 מסיני, ומכך שקרא הכתוב לטריפה 'חיה אשר לא תאכל', שומעים
 אנו שטריפה ראויה לחיות.

עתה דנה הגמרא על עצם דבריו של רבי ישמעאל שמונה עשרה
 עשרה טריפות בלבד. מקשה הגמרא: ותו ליכא – וכי אין יותר
 טריפות, והא ליכא – והרי יש עוד טריפות במשניות ובברייתות,
 שסימנם בסגור, ושב שמענתא – וכן יש עוד שבע שמועות, שהם
 סוגי טריפות שמונו האמוראים ולא נשנו במשנה.

59 שאין במנין הטריפות אלא שמונה עשרה.
 60 עוד מקשה הגמרא: **וְהָאִיכָא גְלוּדָה** – בהמה שניטל עורה ונתקלף
 61 כולו בעודה בחיים, מחמת שחץ או מלאכה, ששינוי במשנה (נד).
 62 שהיא טרפה. מתרצת הגמרא: תנא דבי רבי ישמעאל **סָבַר לָהּ בְּרַבִּי**
 63 **מְאִיר דְּכִפְשִׁיר** בגלודה.
 64 עוד מקשה הגמרא: **וְהָאִיכָא חְרוּתָא** (משנה שם), והיא בהמה
 65 שצמקה ריאתה, מחמת שנבעתה מקול אדם וארי או שראתה חיות
 66 רעות. מתרצת הגמרא: ניקבה **הַמְרָה** שנמנתה במשנה כטרפה, **מֵאֵן**
 67 **קִתְּנֵי לָהּ** – מי הוא התנא ששנאה במשנה וסובר שטרפת בכך, הלא
 68 הוא **רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוֹדָה**, ודעת יחיד היא, שחכמים חלוקים עליו
 69 (גג). והכשירו בניקבה המרה, אם כן תנא דבי רבי ישמעאל סבר
 70 כחכמים המכשירים, ולכן לא מנאה בטרפותיו, **וְאִפִּיק מְרָה וְעֵייל**
 71 **חְרוּתָא** – הוציא את מרה ממנין הטרפות, והכנס את חרותא במקומה,
 72 ונמצא שאין יותר משמונה עשרה טרפות.
 73 עד כה הקשתה הגמרא מטרפות ששנו במשניות או ברייתות והם
 74 בסג' שהביאה הגמרא, עתה מקשה הגמרא משמועות של
 75 אמוראים שמונו טרפות אחרות שלא מנאם תנא דבי רבי ישמעאל.
 76 מקשה הגמרא: **וְהָאִיכָא שֶׁב שְׁמַעְתָּא** – והרי מצינו עוד שבע
 77 שמועות שמונו האמוראים שבהם סוגי טריפות נוספים, ומדוע לא
 78 מנאם תנא דבי רבי ישמעאל.
 79 ומונה הגמרא ומפרטת את השמועות. שמועה ראשונה: **דְּאָמַר רַב**
 80 **מֵתְנָא, הָאֵי בּוֹקָא דְּאִטְמָא דְּשֶׁף מְדוּכְתִּיָּה** – עצם הירך והנקראת
 81 קולית] שהיא מחוברת ותחובה בתוך שקע שבעצם האגן שיצאה
 82 ממקומה, הרי היא **מְרַפָּה**.
 83 שמועה שניה: **וְאָמַר רַבִּישׁ בַּר פֶּפְא מְשֻׁמְיָה דְּרַב, לְקִתְּהָ עַל יְדֵי**
 84 **מַכָּה אֶפִּילוּ בְּבוּלְיָא** [–כליה] **אֶחָת מְרַפָּה**.
 85 שמועה שלישית: **וְרַגְזָא בְּמִשְׁנָה (נד), נִיפֵל הַפְּחוּל כְּשֶׁרָה, וְאָמַר רַב**
 86 **עֲוִירָא מְשֻׁמְיָה דְּרַבָּא, לֹא שָׁנוּ** – לא נשנה דין זה שהבהמה כשרה
 87 **אֶלָּא דוּקָא בְּנִיפֵל הַטְּחוּל, אֶבְל נִיקַב הַטְּחוּל מְרַפָּה**.
 88 שמועה רביעית: **וְאָמַר רַב רַבָּה בַּר רַב חִנָּה אָמַר שְׁמוּאֵל, סִימְנִים שַׁל**
 89 **הַשְּׁחִיטָה וְקַנָּה וְחוּשָׁן שְׁנַדְלָדְלוּ בְּרוּבֵן** – שנעקרו ממקומן ברוב
 90 מקומות חיבורם בגוף, **מְרַפָּה**.
 91 שמועה חמישית: **וְאָמַר רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא אָמַר רַב מֵתְנָא אָמַר**
 92 **שְׁמוּאֵל, נְעַקְרָה צֶלַע מְעַקְרָה** – שנעקרה כל הצלע עם חצי
 93 מהחוליה, **מְרַפָּה**.
 94 שמועה שישית: **וְגוּלְגוּלַּת שְׁנַחֲבָקָה** – שהוכתה במכות **בְּרוּבָה** –
 95 ברוב חלקיה, הרי היא טרפה.
 96 שמועה שביעית: **וּבְשֵׁר הַחוּפָה (מכסה) אֵת רוּב הַכְּרָם שֶׁנִּקְרַע**
 97 **בְּרוּבּוֹ, מְרַפָּה**. ומכל אלו השמועות יש להקשות מדוע לא מנאם
 98 תנא דבי רבי ישמעאל.
 99 מתרצת הגמרא: **נְקוּבֵי תְּמַנְיָא הֵווּ** – כל הטרפות שמנתה המשנה
 100 מחמת שיש בהם נקב הרי הם שמונה, **חֲשִׁבְיָנְהוּ בְּחַד** – וכל אלו תנא
 101 דבי רבי ישמעאל כטריפה אחת, משום שנכללים הם במין אחד של
 102 'נקובים', ואם כן **אִפִּיק שֶׁב וְעֵייל שֶׁב** – הוציא שבע טרפות [מתוך
 103 השמונה] שנגרמו משום 'נקב', והכנס שבע שמועות אלו במקומם,
 104 ונמצא שאין יותר משמונה עשרה טרפות.
 105 שואלת הגמרא: **אֵי הָבֵי שְׁתַּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כּוֹלַל כַּמָּה אּוֹפְנִים**
 106 **שֶׁל טְרָפוֹת בְּשֵׁם אֶחָד, מִשּׁוּם שֶׁהֵם אוֹתוֹ מִיֵּן טְרָפָה, הֲלֹא פְּסוּקֵי נְמִי**
 107 **תְּרִי הֵווּ חֲשִׁבְיָנְהוּ בְּחַד** – הטרפות שאסורות משום שנחתכו
 108 [בפסוקת הגגרת וחוט השדרה שנפסקו], אף הם שתי סוגי טריפות
 109 שיש למנותם כטרפה אחת בשם 'פסוקה', ואם כן הרי **דְּבַצָּר לְהוּ**
 110 **תְּרָא** – שנחסר ממנין הטרפות אחד. **וְעוֹד קְשָׁה, הֲרִי שְׁמוּעָה דְּרַב**
 111 **עֲוִירָא מְשֻׁמְיָה דְּרַבָּא, שֶׁאִמַּר שְׁנִיקַב הַטְּחוּל טְרָפָה, נְמִי 'נְקוּבָה' הִיא**
 112 **– הֲלֹא אָף הִיא טְרִיפוֹתָהּ הוּא מִיֵּן 'נְקוּבָה' וְהִיא בַּכֹּל אֵלּוּ**
 113 **שְׁמוֹנֵת הַנְּקוּבוֹת וְלֹא נִמְנָה אוֹתָהּ כְּטְרִיפָה בְּפִנֵי עֲצֻמָּה, וְנִמְצָא שִׁיחְסַר**
 114 **מִמְּנִין הַטְּרָפוֹת שְׁתֵּים [אחת מן הפסוקות, וניקב הטחול] ויעמוד המנין**
 115 **רַק עַל שֶׁ עֲשָׂרָה טְרָפוֹת.**

1 **בְּשִׁלְמָא** – מובן הדבר מדוע לא נשנו מיני הטרירות הללו **לְתַנָּא דִּין**
 2 – לתנא של משנתינו, שלא נקט לכתוב את מנין הטרירות, משום
 3 שיש לומר **דְּתַנָּא תַנָּא** – שמה ששנה התנא, הרי כתבו במשנה,
 4 **וְדִשְׁפִיר** – ומה ששייר ולא כתבו, **אֶתְיָא בְּזַה הַכָּלָל** – הרי הוא נכלל
 5 במה שאמרה המשנה כלל שכל שאין כמוה היה טרפה, וזוה הביא
 6 התנא את כל סוגי הטרירות הנוספים, **אֶלָּא לְתַנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**
 7 **דְּנָקַט מִנֵּין לְטְרִיפוֹת וְאָמַר שְׁהִי הֵם שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מְרַפּוֹת, מִשְׁמַע**
 8 **שֶׁאֵין יוֹתֵר טְרִיפוֹת אֶלָּא שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה הַלָּלוּ, עַל כֵּךְ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת,**
 9 **וְתוֹ לְיִכָּא – וְכִי אֵין עוֹד טְרִיפוֹת, וְהָאִיכָא – וְהִיא יֵשׁ אֶת בִּסְגִיר**
 10 **וְשֶׁב שְׁמַעְתָּא.**
 11 ומונה הגמרא ומפרטת את אלו הטרירות ומקשה מכל דין בנפרד:
 12 הדין הראשון שיש להקשות ממנו הוא ממה ששינוי במשנה (נד),
 13 **בְּהַמָּה שְׁנַחֲתָכוּ רְגְלֵיהָ מִן הָאֶרְבּוּבָה** – מן הפרק המחבר בין השוק
 14 והירך, **וְלִמְעַלָּה מִמֶּנָּה, הִיא מְרַפָּה**. הרי שמצינו מין טריפה נוסף,
 15 ומדוע לא מנאו תנא דבי רבי ישמעאל. מתרצת הגמרא: תנא דבי רבי
 16 ישמעאל **סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, דְּאָמַר יוֹכֵלָה הִיא**
 17 **לְיָפוֹת וְלָחִיּוֹת, שֶׁאֵם יַעֲשֶׂה כּוֹיָה עַל מְקוֹם הַחֶתֶךְ, תִּתְרַפָּא הַמַּכָּה**
 18 **וְתוֹכַל הַבְּהֵמָה לְחִיּוֹת, וְלֹכַן לֹא מִנְאָה כְּטְרָפָה**. דוחה הגמרא תירוץ
 19 זה: **אָף עַל גַּב שִׁיבּוֹר יוֹכֵלָה לְיָפוֹת וְלָחִיּוֹת, אֵין זֶה מֵיִישׁב, שְׁהִי**
 20 **לְמֵאֵן יִכָּמְרָ – מִיָּדוּ הַתַּנָּא שְׁמַחְמַת הַקּוֹשִׁיא עַל דְּבִרּוֹ וְיִזְכְּרֵנוּ**
 21 **לְהַעֲמִיד שְׁסוּבֵר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, הֲלֹא לְתַנָּא דְּבִי רַבִּי**
 22 **יִשְׁמַעְאֵל שְׁנָקַט שְׁמִנֵּין הַטְּרִיפוֹת הוּא שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, וְהִיא תַנָּא דְּבִי**
 23 **רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מְרַפָּה חֵיהָ כְּבִירָא לָהּ** – הוא סובר שטריפה האסורה
 24 ראויה היא לחיות, והיינו שמה שראויה היא לחיות אינו מכשירה
 25 מלהיות טריפה האסורה, ואם כן אף אם נעמיד שסובר שיכולה
 26 הבהמה לחיות על ידי הכויה, עדיין שם טריפה עליה, ושׁוב קשה
 27 מדוע לא החשיב טריפה זו במנין הטרירות.
 28 חוזרת בה הגמרא ומפרשת את התירוץ באופן אחר: **אֶלָּא הַטַּעַם**
 29 **שְׁתַּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל לֹא מִנָּה בְּמִנֵּין הַטְּרִיפוֹת בְּהַמָּה שְׁנַחֲתָכוּ**
 30 **רְגְלֵיהָ מִן הָאֶרְבּוּבָה וְלַמְעַלָּה, מִשּׁוּם דְּכָפַר לָהּ בְּדִינוּ שֶׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 31 **בֶּן אֶלְעָזָר, דְּאָמַר שְׁבַחְמָה זֶה כְּשֶׁרָה הִיא, אוּלַם לֹא מִטַּעֲמָה, שְׂרַבִּי**
 32 **שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הַכְּשִׁירָה מִשּׁוּם שִׁיכּוּלָה לִיכּוּת וְלַחִיּוֹת, מִשּׁוּם**
 33 **שֶׁסִּבֵּר שְׁטְרָפָה אֵינָה חַיָּה וְכַל שִׁיכּוּלָה לְחַיּוֹת אֵינָה טְרָפָה, אֲבַל תַּנָּא**
 34 **דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הַסּוּבֵר שְׁטְרָפָה חַיָּה מְכַשֶּׁרָה מִטַּעַם אַחַר, שֶׁסּוּבֵר**
 35 **שֶׁאֵין בְּמַכָּה זֶה כְּבִדִּי לְהַטְרִיפָה, וְאֶפִּילוּ בְּלֹא כּוֹיָה אֵינָה טְרָפָה.**
 36 הגמרא מקשה מאופן נוסף של טריפות שלא מנאו תנא דבי רבי
 37 ישמעאל: **וְהָאִיכָא – וְהִיא יֵשׁ טְרָפָה שֶׁל חֶסְרוֹן חוֹלִיּוֹת בְּשִׁדְרָה.**
 38 במשנה (אהלות פ"ב מ"א, א), שנינו, שעצם מן המת כשיעור שעורה מטמא
 39 את האדם בנגיעה ובמשא ולא באהל, והיינו שאם היה באהל אחד
 40 עם עצם זו אינו נטמא כדין אהל המת. אבל אם יש עצמות שהם רוב
 41 בנין ומנין של המת, מטמאים הם את האדם הנמצא עמם באותו אהל
 42 אפילו שלא נגע בהם או נשגאם.
 43 **דְּתַנָּן בְּמִשְׁנָה (שם), כְּמָה חֶסְרוֹן – חוֹלִיּוֹת יִחְסְרוּ בְּשִׁדְרָה כִּדִּי שֶׁלֹּא**
 44 **יִטְמָאוּ עֲצֻמוֹת הַמֵּת בְּאֵהֶל, מִשּׁוּם שֶׁבִּכְךָ יִחְסַר מְרׁוֹב בִּנְיָן וּמִנֵּין**
 45 **עֲצֻמוֹתָיו, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, שְׁתֵּי חוֹלִיּוֹת מֵהַשְּׁדָרָה. וְבֵית הַלֵּל**
 46 **אוֹמְרִים, אֶפִּילוּ רַק חוֹלִיָּא אֶחָת. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְכֵן**
 47 **הַדִּין לְמְרַפָּה, שֶׁלְבֵית שְׁמַאי רַק אִם חִסְרוּ שְׁתֵּי חוֹלִיּוֹת מֵהַשְּׁדָרָה**
 48 **הַבְּהֵמָה טְרָפָה, אֶךְ כִּשְׁחִסְרָה רַק חוֹלִיָּה אֶחָת אֵינָה טְרִיפָה, וְלִבֵּית**
 49 **הַלֵּל אִף אִם חִסְרָה חוֹלִיָּה אֶחָת הִיא טְרָפָה. הִיא שְׁמִצִּינוּ דְּבִר נוֹסֵף**
 50 **הַעוֹשֶׂה טְרִיפָה, וּמַדּוּעַ לֹא מִנְאָו תַנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּכֹלל**
 51 **טְרָפוֹתָיו.**
 52 מתרצת הגמרא: אכן אף תנא דבי רבי ישמעאל סובר שדבר זה עושה
 53 את הבהמה לטריפה, ואף נכלל במנין הטרירות שלו, אלא שמחשב
 54 את מנין הטרירות באופן אחר ממה שמנתה המשנה, **שְׁהִמְסִים וְבֵית**
 55 **הַבּוֹסוֹת דְּקָא חֲשִׁבְתָּ לְהוּ בְּתַרְתֵּי – כִּשְׁתֵּי טְרָפוֹת, תַּנָּא דְּבִי רַבִּי**
 56 **יִשְׁמַעְאֵל חֲשִׁבְיָנְהוּ בְּחַדָּא – כְּטְרָפָה אֶחָת מִשּׁוּם שֶׁסְמוּכִים זֶה לַזֶּה,**
 57 **וּמִמִּילָא אִפִּיק תְּרָא וְעֵייל תְּרָא – הוֹצֵא אֶת אֶחָד מֵהֶם [המסס או**
 58 **בית הכיסות] וְהַכְּנִס אֶחָד אַחַר בְּמִקּוּמוֹ הֵינָּה חֶסְרוֹן בְּשְׁדָרָה, וְנִמְצָא**

חסרון בשדרה בש"א שתי חוליות ובה"א חוליא אחת

(נב. :)

לקתה בכליאת אחת וכ"ש בשתייהן

(נה. :)

בוקא דאטמא דשף מדוכתיה -
[ראש עצם] קולית הירך שקפץ ממקומו
חור שבעצם האליה שהוא תחוב בו...
כעלי זה התחוב בחור המכתשת

(נד. :)

עצם האליה
(הנק"א)

גולגולת שנחבסה ברובה -
שהוכתה מכות רבות ולא נפחתה ולא ניקב הקרום

(נב. :)

נעקרה צלע מעיקרה - עם חצי חולייתה

(נב. :)

קולית, ירך, אטמא

שוק

כרס - פנצי"א לבה
בלא ביה"כ והמסס

ארכובה ותחתונה

הסחוס (עצם החזה)

לדעה א' לדעה ב'

ארכובה יינוי"ל מקום חיבור השוק והירך
בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה
האחרונים קרי רגלים
(עו. עז.)

סימנים שנדלדלו ברובן -
נתלשו בכמה מקומות
ומחוברין כאן מעט וכאן מעט
(מד.)

פיר"ח שנתפרדו זמ"ז

חרותא - צמקה ריאה שלה
ונתקשה כחריות של דקל
(נה. :)

ניקב הטחול בעליונו מקום שהיא עבה
אבל בקולשיה כשרה
(נה. :)

ושלפנים קרי ידים

בשר החופה את רוב הכרס ברובו -
קרום עב... כשפותחין את הבהמה... והוא נראה...
שהרי אותו בשר מחזיק כל בני המעים והולך עד הירכים
שמיעוט הכרס נחבא בתוך צלעות החזה והסחוס
ורובו מכוסה בבשר
(נ. :)

ציור 32

עניני שב שמעתתא
אורך בהמה צד שמאל

דף מג ע"א רש"י (ד"ה לא תיפוק) ... וכל הנך טרפופ דמנינן לקמן כריאה כגון חליף דלואני דף מז ע"א (ציורים 64ר), ודמיא לנשרא... שם ע"ב (ציור 87ר), ואטום כריאה שם (ובציורים 88ר-89ר), כולהו ככלל ריאה שניקבה או שספרה נינהו, חליף היינו ספרה ממקום שהיא ראויה להיות שם והנך חזותא לקותא נינהו וכל לקותא סופה לינקב והויא לה נקובה, וחליף דשני קרומים דושט שניהם נטולים ממקום שהן ראוין להיות ואין לך נקובה גדולה מזו. להלן בהמשך העמוד (ציור 15ג).

תוספות (ד"ה הנך דאפקת) וא"ת למאן דלית ליה לקמן (דף נד ע"א) ההיא דרב מתנא דזוקד"א מאי נינהו י"ח טרפופ וי"ל דבאיככול ניבי הוי טרפה לכו"ע לקמן דף נד ע"ב (ציור 369ג), וא"ת לעולא וכו' וי"ל דניטל צומת הגידין חשיב חדא ולרכיש הויא ככלל נחתכו רגליה לקמן דף עו ע"א (ושם החל מציור ד1). ועוד קשה למ"ד נקרע רוב חילונה זהו צמר החופה את רוב הכרס חסר להו חדא דהכא חשיב להו צמרת רבי יוסי בר"ח לקמן דף נ ע"ב (ושם בציור 245ג), וא"ת וכי היכי דחשיב וכו' א"כ ריאה שספרה וחסרון דשדרה נחשוב נמי כחד וי"ל לפי דאין שיעורן שוה דחסרון דריאה ככל שהוא לקמן דף מז ע"ב (ציור 94ר), וחסרון דשדרה פלוגתא דנ"ש וצ"ה לקמן דף נב ע"ב (ציור 330ג), א"נ לפי שזה צד שר חיה צעט וא"ת נקרע רוב החילונה וצמר החופה את רוב הכרס נמי נחשוב כחד וי"ל דרוב החילונה הוא רוב הכרס וצמר החופה את רוב הכרס אינו רוב צמר אללא רוב ממה שנגד רוב הכרס לקמן דף נ ע"ב (ציור 245ג), וא"ת ואמאי לא חשיב חסרון הגררת דהוי כחאיסר וי"ל דטעמא דחסרון משום דסופה ליפסק צרו. לקמן במשנה דף נד ע"א וראה בדף מה ע"א (ציור 84ג).

32. הציור שלפנינו מראה את מקום הטרפופ של כסג"ר ושב שמעתתא בגמרא לקמן בפרק רביעי דף עו ע"א (רבי חייה ורבי אושעיא).

33. הציור שלפנינו מראה את מקום הטרפופ של כסג"ר ושב שמעתתא בגמרא, עם ציון הדף בגמרא בו מפורטים דיניהן, כל אחד במקומו.

גמרא. אמר עולא ח' מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני נקובה ופסוקה נטולה וחסורה קרועה ודרוסה נפולה ושבורה. רש"י נטולה — ניטלה הכנד. לקמן דף מז ע"א (ושם ציור ג184). נפולה — נפלה מן הגג לקמן דף נא ע"א (ושם החל מציור ג268), וגלודה ככלל נטולה שניטל עורה לקמן דף נה ע"ב (ושם החל מציור ג388), ונחמכו רגליה ככלל חסורה לקמן דף עז ע"א (ושם החל מציור 1ד), ושף מדוכמיה ככלל נטולה לקמן דף נד ע"א-ע"ב (ושם בציורים ג368-ג370), וכן נלדלו סימנים לקמן דף מד ע"א (ושם בציור ג65), וחניסת גולגולת ככלל שבורה לקמן דף נב ע"ב (ושם החל מציור ג333), וכשר המופה היינו קרועה. לקמן דף נ ע"ב (ושם בציורים ג245-ג246).

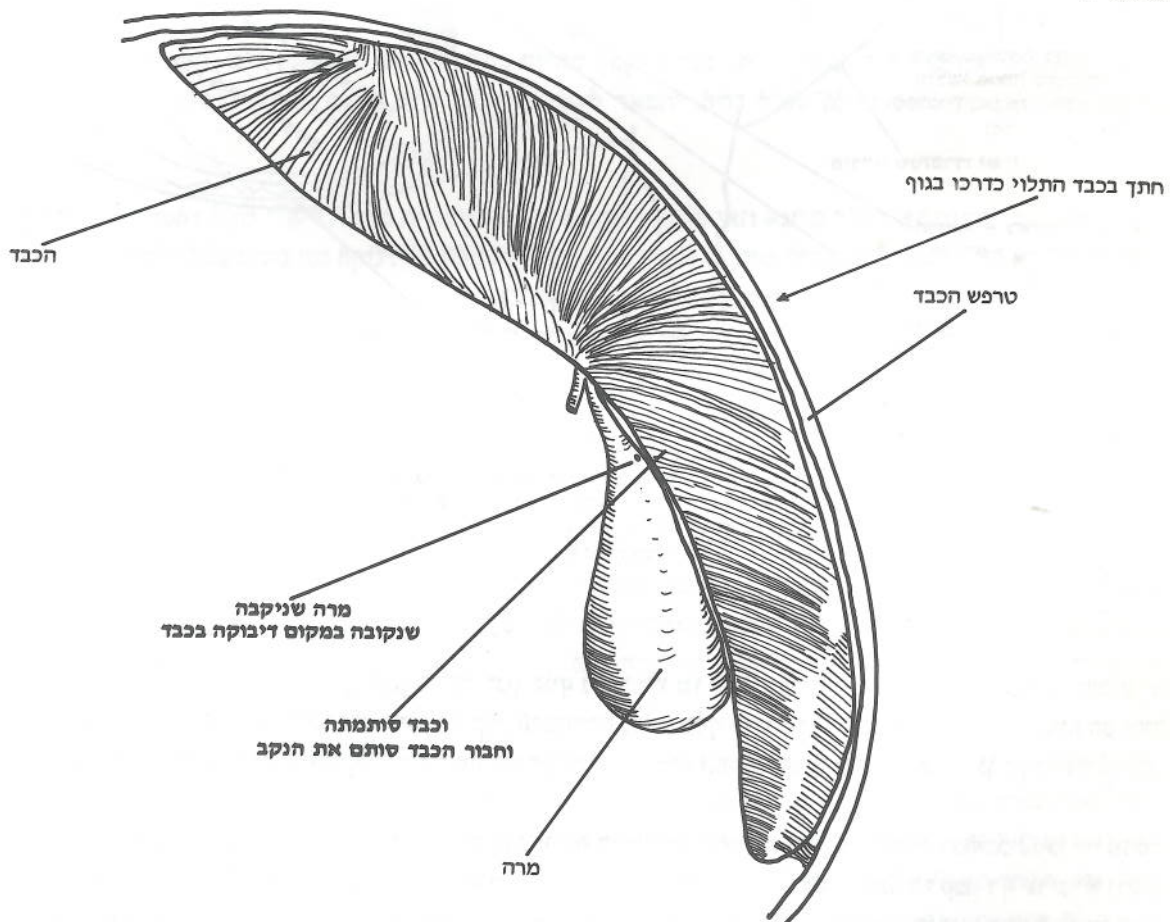
גמרא. אמר חייא בר רב ח' טרפות יש בנקובה. רש"י נקוצת הושט להלן בהמשך העמוד (ציור ג5), והקרוס לקמן דף מה ע"א (ציור ג113), והלנ לקמן שם ע"ב (ציור ג122), והריאה לקמן דף מז ע"א (ציור ג8), והקיפה לקמן דף מט ע"א (ציור ג197), והדקין לקמן דף נ ע"א (ציור ג224), כרס הפנימי לקמן דף נ ע"ב (החל מציור ג239), והמסס וזיה"כ חלל הוא לקמן דף נ ע"ב (ציור ג262).

גמרא. דתניא... ר' יוסי בר' יהודה אומר אף ניקבה המרה א"ר יצחק בר' יוסף א"ר יוחנן הלכה כריב"ר וא"ר יצחק ב"ר יוסף א"ר יוחנן מאי אהדרו ליה חבריה לריב"ר יישוף לארץ מררתי ועדיין איוב קיים. ראה בציור ג1 ניקבה המרה.

...דאלת"ה יפלה כליותי ולא יחמול מי קא חיי. רש"י היינו לקומא וטרפה. לקמן דף נה ע"א (ציור ג377). תוספות (ד"ה יפלה כליותי) פ"י זקונטרס וכו' וקשה דמנ"ל דהאי לקומא דאיזו הוי לקומא דהוא זיה טרפה הא איכא לקומא דכשרה דלאמר לקמן (דף נה ע"ב) מליא מוגלא טרפה מים זכיס כשרה לקמן שם ע"ב (ובציור ג382), אלא הכי פריך יפלה כליותי מי קא חיי בלא רפואה הא קאמר לקמן (דף נד ע"א) דמחו ככולימא וקטליה ואי זדרי ליה סמא חיי... (שם בציור ג364).

גמרא. ואר"י בר' יוסף א"ר יוחנן הלכה כדברי האומר כזית. רש"י זענין כזית שזר זניטל הכנד וכו' יתבאר לקמן בדף מז ע"א (ושם החל מציור ג184).

גמרא. ואר"י בר' אר"י מרה שניקבה וכבר סותמתה כשרה. רש"י שנקוצה זמקום דינוקה כנד ומזור הכנד סותם את הנקב. כשרה — אפילו לריב"ר.

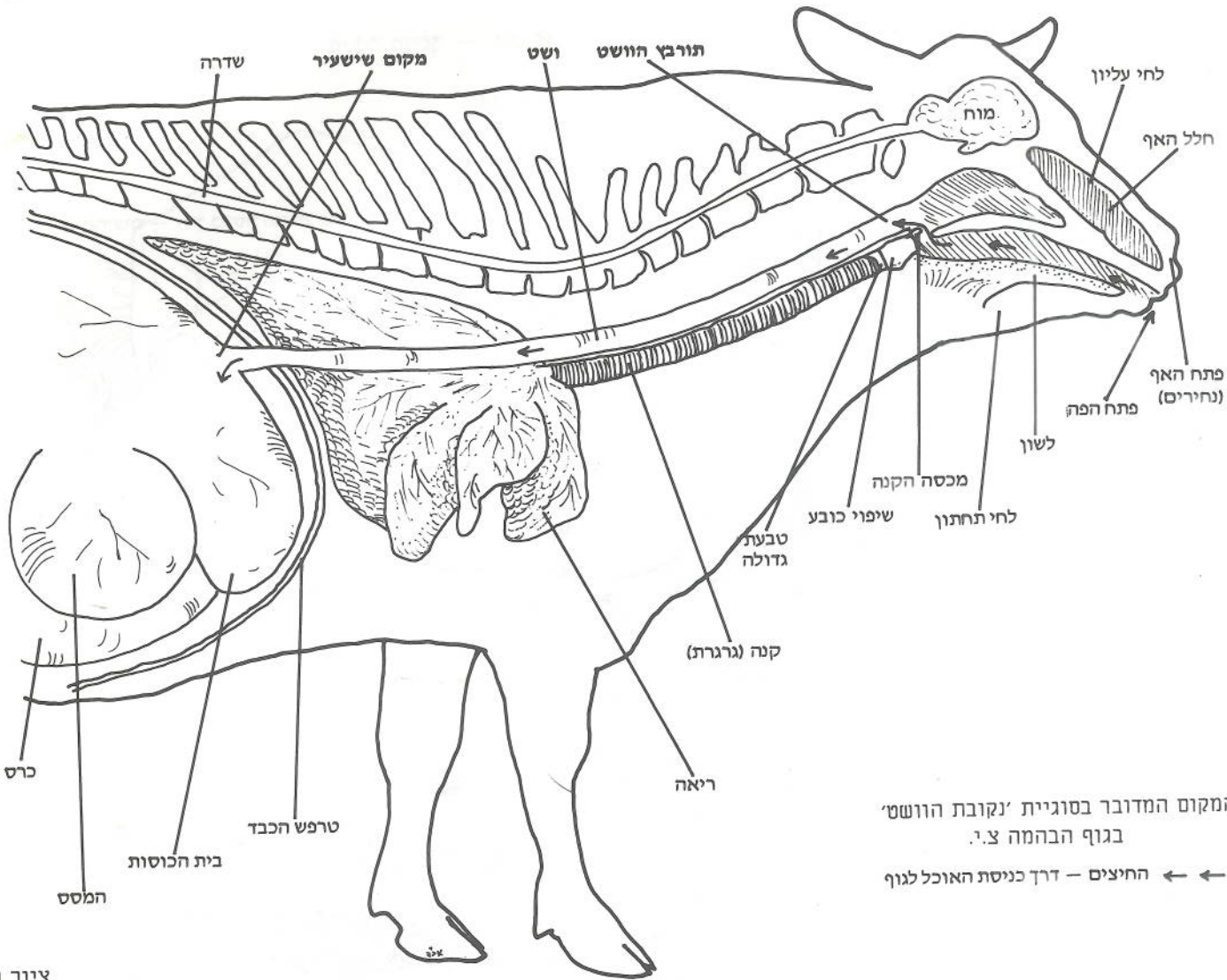

ציור ג2

סוכך ואדוק בכבד אינו סותם. כתוב בפיהמ"ש להרמב"ם: "ומרה — כיס המרה", וביאר התוי"ט שכתב כן כיון שהמרה היא שם לליחה הנמצאת בכיס, ולכן פירש שהנקב הוא באבר ששמו כיס המרה.

ביאר הרשב"ץ ביבי"ש (דף ח ע"א) טעם טרפות ניקבה המרה: "והמרה... תועלתה שהיא לנקות הדם כדי שישאר נקי... וגם לנקות המעיין ולרחוץ אותם ולעורר תאוות יציאת הריעי ואם ניקבה הרי בטלה תועלתה". וביאור דבריו בתועלת המרה הוא לפי הידוע היום על תפקידי המרה, שרוב מי המרה נכנסים לדם, ומיעוטם המרוכז ע"י השהייה בכיס, מטפטף אל ראש המעי

ג2. המרה היא כיס בצורת שק קטן דומה לאגס (בשורר בינוני גדולו עד כעשרה ס"מ), התלוי בכבד והמחובר אליו בצינורות, ועל כן יכול הוא לסתום את הנקב שניקבה, וכמו שביאר רבינו יהונתן מלוניל: "שהרי דרך הכבד להיות נקוב למרה ולפיקך אם ניקב במקום אחר (=פ"י) שניקבה המרה וכבר סותמתה הוא כמו שנפתח נקב נוסף מהכבד למרה, אב"ד) לא פסיל ליה כדתנן במתני' בהמסס וביה"כ שניקבו זל"ז שכיון שדרך זה לשפוך בתוך זה אם נפתח בו פתח אחר אינו מזיקו". כתב הרמב"ם (פ"ו ה"ו): "ואם לא נסתם הנקב אע"פ שהוא סמוך לכבד טרפה". וכתב הפר"מ ג (שפ"ד מב, ב) שמדברי רש"י משמע שהכבד סותם רק במקום שכיס המרה דבוק בו, ולכן אם אינו

המקום המדובר בסוגיית 'נקובת הוושט' בגוף הבהמה צ"ג.

← החיצים - דרך כניסת האוכל לגוף

ציור 52

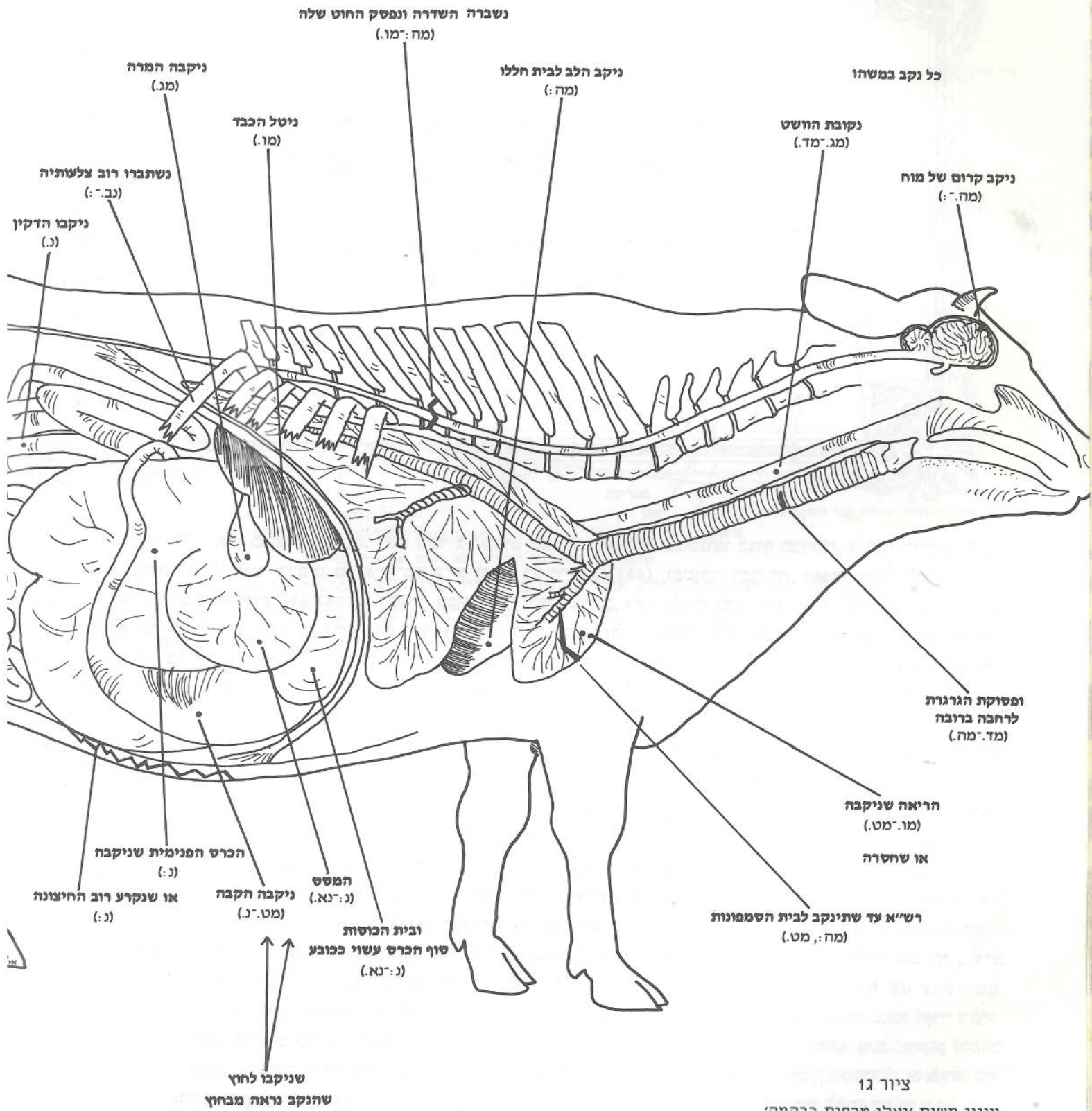
52. הציור שלפנינו מראה את המקום המדובר בסוגייתנו, סוגית 'נקובת הוושט', בגוף הבהמה, והאיברים הנמצאים בסביבתו. הוושט הוא צינור ארוך דרכו עובר המזון שאוכל בעל החיים, מהפה אל הכרס, אורכו בשור כיוני כמטר אחד, הוא מתחיל כלוע במקום בו הוא מחובר אל הלחי התחתון בסמוך אל פתח קנה הנשימה (שיפוי כובע), שם מונח מכסה הקנה כשומר על הקנה, ובהשגחת הבורא יתברך, נסגר פתח זה מעצמו באופן מידי, כאשר נכנסים אוכלין ומשקין אל הוושט. מקום חיבור זה נקרא תורבץ הוושט. משם ממשיך הוושט כשהוא צמוד לקנה ונפרד ממנו בהגיעו לריאה ועובר בין שתי ערוגות הריאה עד שמגיע לטרפש הכבד, שם עובר דרך פתח מיוחד הפתוח עבורו בטרפש ולאחר מכן מתחבר הוא עם הכרס וביה"כ במקום הנקרא 'מקום שישעיר', כפי שיתבאר בגמ' להלן. תפקידו של הוושט מוגדר בגמרא בכרכות (דף סא ע"א): 'ת"ר... ורשט מכניס ומוציא כל מיני מאכל', ואמנם בכני אדם הוא משמש לרוב להכנסת המזון ורק לעיתים רחוקות להוצאתו (בהקאה), אך כבהמות הטהורות מעלות הגרה משמש הוא ממש להכניס ולהוציא במידה שוה, תחילה מעביר הוא את המזון שנלעס מעט אל הכרס, שם הוא נשרה, ואח"כ מעלה הוא את המזון שוב אל הפה, שם נלעס שוב היטב ואז מחזיר הוא את המזון הלעוס אל איברי העיכול.

הוושט מורכב משני עורות, זה ע"ג זה, כפי שיתבאר בגמ', העור העליון הוא כבשר וצבעו אדום, ואילו העור התחתון הוא שרירי גמיש וצבעו לבן (השרירים פועלים לסייע למזון בדרכו), והוא מצופה ברירים המקנים לו חלקלקות לסייע למאכל להחליק אל יעדו. (והוא מחמלת הבורא על ברואי שלא יצטרכו להשאר עומדים או יושבים לאחר אכילתם, אלא אפילו אם ישכבו או יתכופפו יעביר הוושט את המזון לכיוון אברי העיכול ככח שריריו וריריו).

ביאר היב"ש (דף ו ע"ב): 'ונקב הוושט הוא מביא אל המות כי הוא רך

הדק היוצא מהקיבה ('תריסריון'), ומועיל לעכל מזון שומני העובר באותה שעה במעי הנ"ל. (הצינור דרכו מטפטף מיץ המרה אל המעי הוא כנראה הצינור שהתירו הנובי"י [מה"ת, כא] וראייתו מהב"י כסי' מז בשם הכל בו שהתירו מפני שכ"ה בכל הבהמות, וכתב שהרשב"א [בתשובה שפג] אסרו משום נקב כי בימיו עדיין לא ידעו חכמי הטבע על קיומו ותפקידו לטפטף מרה לעכל המזון שבבנ"מ. [וליישב הרשב"א אפשר לומר שדיבר על צינור אחר], אב"ד). והנה, הביא הפחד יצחק (ערך כליות יועצות) על מאמרם בכרכות (דף סא ע"ב): 'כבד כועס מרה זורקת בו טפה ומניחתו', שאמנם חכמי הטבע הורו והגידו מה תשמש המרה ולא דברו על דבר כזה, ואדרבה אמרו שמ"ץ המרה נוצר בכבד וממנו יוצא לכיס ולא להיפך, כי הם לא הבינו ולא השכילו לדעת את כל תפקידיה (אלא רק את חלקם), כי כמו איברים רבים בגוף יש לה מספר תפקידים, והכעס הוא כרתיחת הדם בכבד, והשקטתו בטפת המרה שתעבור דרך הנקבים הקטנים שבכיס כמו הזיעה היוצאת מן העור, ותשקע בו ותניחהו, והביא שם מאחד מחכמי הניתוח שבאיטליה שסיפר שבגופו של אדם שהיה ידוע בחייו ככעסן גדול נמצא שהתקשתה המרה. [ועי' דרכי אמרתי גם שכוונת חז"ל לתפקידים רוחניים של הכבד (כעס) והמרה (הרגעה), שכבד הוא מלשון כבוד, והכבוד והגאווה (שמשכנס הרוחני בכבד) מביאים את האדם לידי כעס, אבל המרה, שהיא מלשון מרירות ועצבות, מזכירה לו את יום המוות (שהרי אמרו חז"ל במסכת ע"ז דף כ ע"ב שמלאך המוות הורג את האדם ע"י זריקת טפת מרה לתוך פיו) ונוצר שהוא עפר ואפר ופורחת גאוותו ואז נח מכעסו]. (ומצאתי רמז לדברי אלה, בסגנון בו נאמר מדרש זה בויקרא רבה [פרשה ד, ד], מדרש תהילים מזמור קג [וילק"ש תתנן] ומדרש קהלת [פרשה ז, א]: 'עשרה דברים משמשין את הנפש ... הכבד לחימה (לכעוס)... והמרה לקנאה', וביאר המתנ"כ דהיינו לבטל הקנאה והכעס).

וראה עוד בדיני מרה בהערה 1862.

ציור ג

עניני משנת 'ואלו טרפות בבהמה' אורך בהמה צד ימין

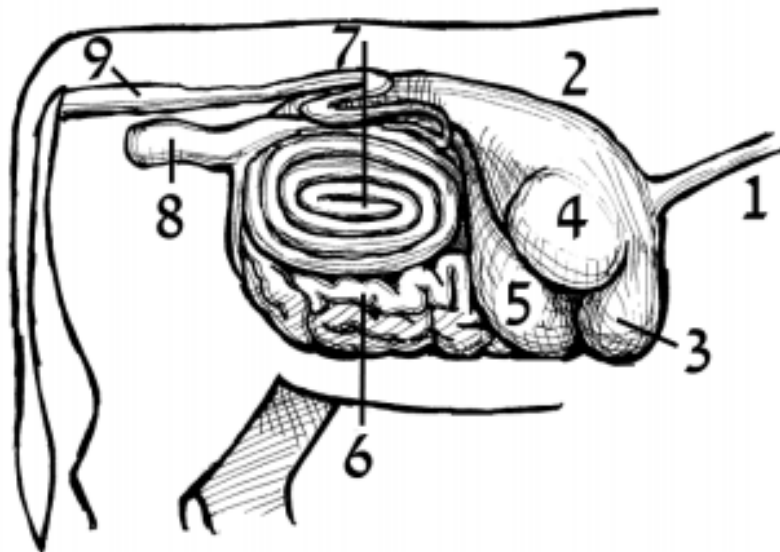
ג. הציור שלפנינו מראה את מקום הטרפות המנויות במשנתנו, בגוף הבהמה, עם ציון הדף בגמרא בו מפורטים דיניהן, כל אחד במקומו. בציור זה מסומן מקומן של הטרפות "הכרס הפנימית שניקבה או

שנקרע רוב רוב החיצונה", רק לפי דעת מאן דאמר אחד בגמרא לקמן דף נ ע"ב (ריכ"ח שנפסקה הלכה כמותו בטור סימן מח), אך ראה בגמ' שם שלשאר האמוראים הן במקומות אחרים.

אלו טרפות

ראה גם נספח תמונות.

מערכת העיכול בבהמה

(1) ושט

(2) כרס

(3) בית הכוסות

(4) המסס

(5) קיבה

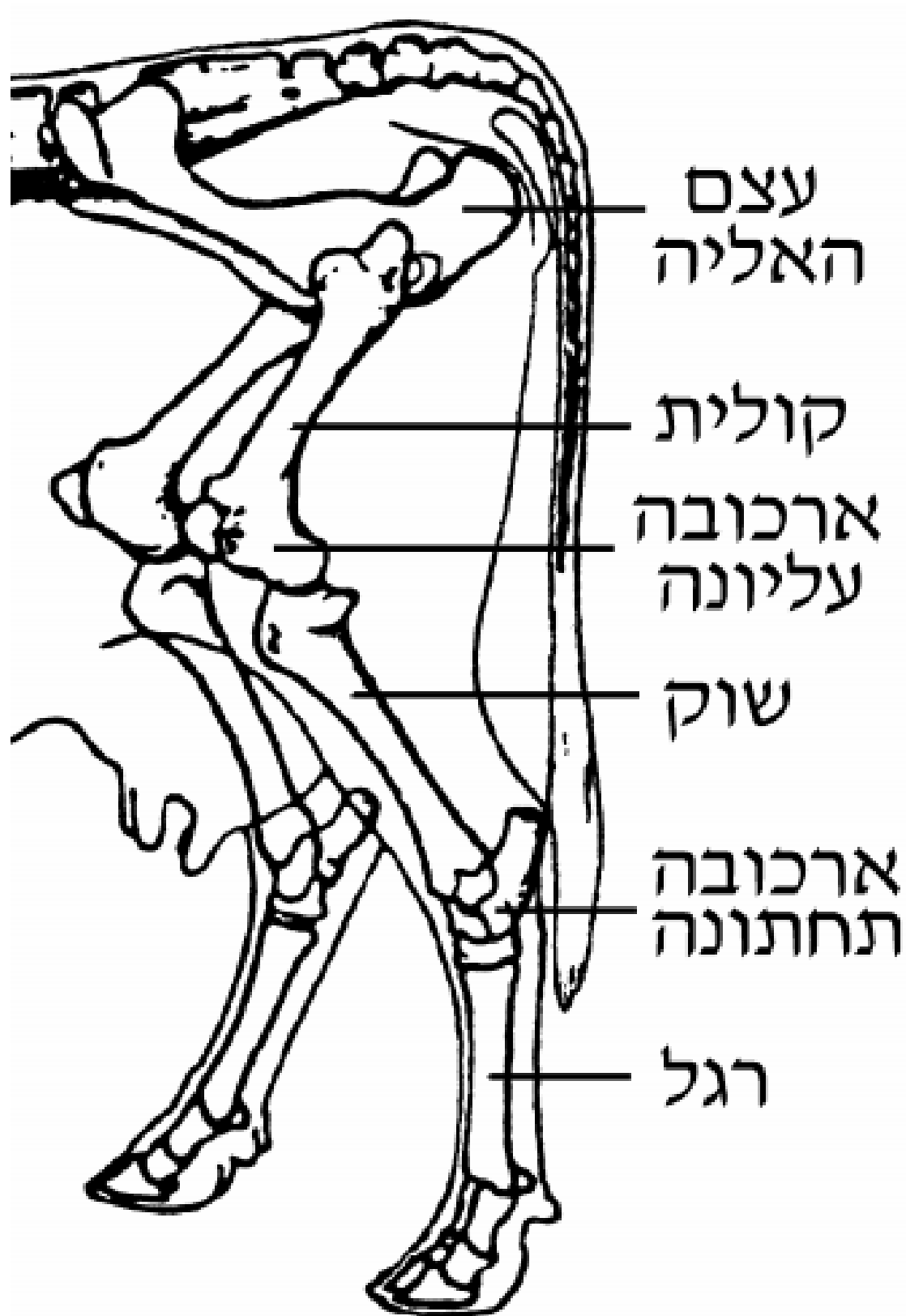
(6) דקין

(7) הדורא דכנתא

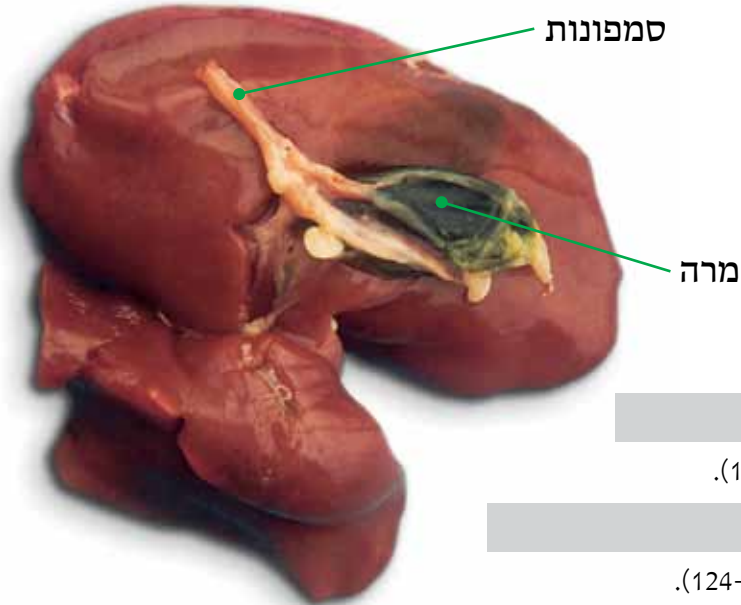
(8) סניא דיבי

(9) חלחולת

מן הארכובה ולמעלה

ניקבה המרה

3.6 הכבד והמרה (כיס המרה) של תרנגול.

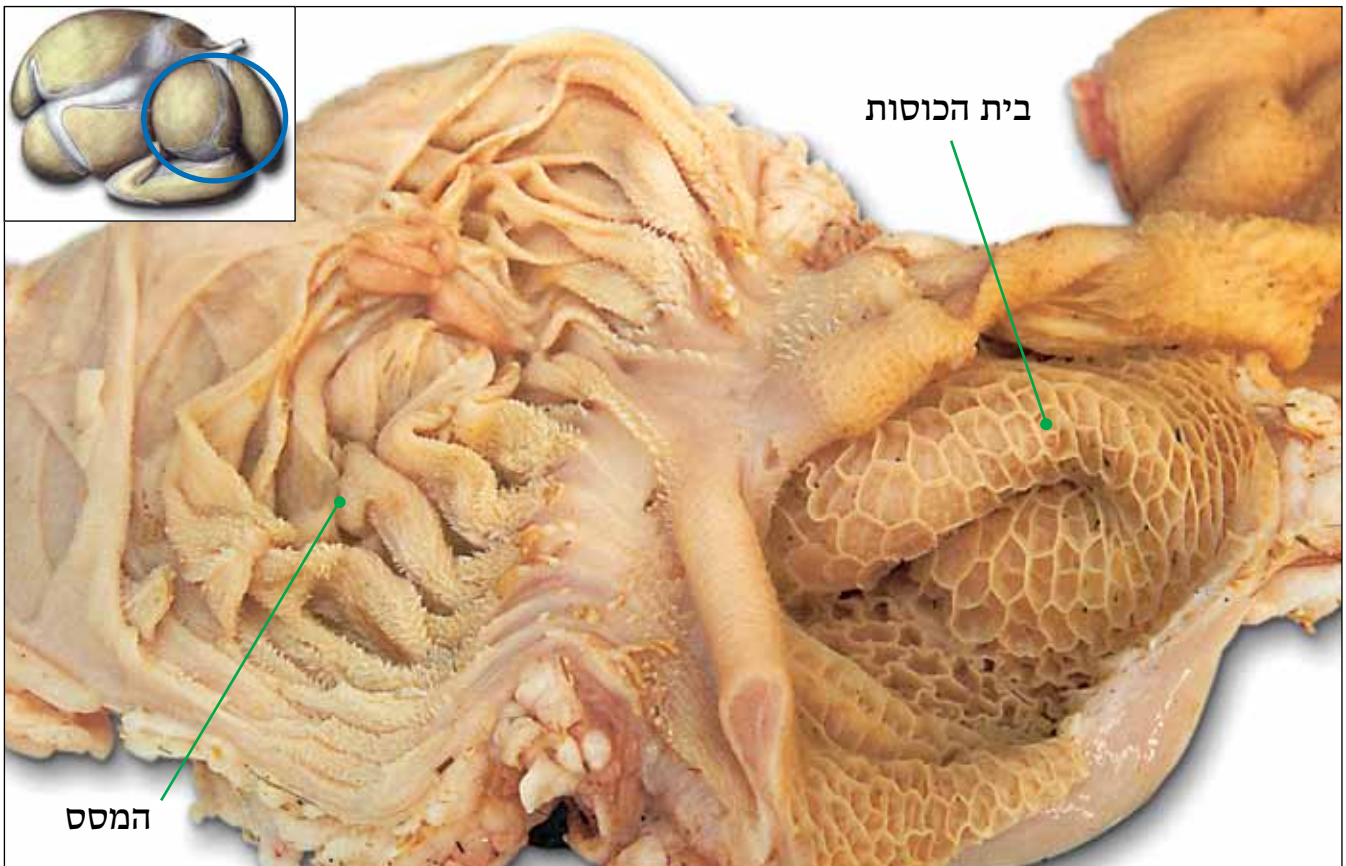
ניקבו הדקין

ראה חלק ב, תמונות 0.8א-ג (עמ' 112-113).

כרס הפנימית...

ראה חלק ב, תמונות 0.22-0.23 (עמ' 124-125).

המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ

3.9 א- ההמסס ובית הכוסות מבותרים כדי להראות את שטחם הפנימי המיוחד. אם ניקב הדופן העבה שבין שתי הקיבות, הבהמה עדיין כשרה. [כדי לראות את שתי הקיבות לפני ביתור, ראה התמונה במסגרת, תמונה 3.58 ז (עמ' 70), ותמונה 3.66 ב-ב (עמ' 74)].